

Гладченко А. М.

Національна академія Служби безпеки України

Комарова О. С.

Національна академія Служби безпеки України

НЕОЛОГІЗАЦІЯ ЛЕКСИКИ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Події суспільно-політичного життя, економічна ситуація в суспільстві, розвиток технологій тощо знаходять відображення у мові, насамперед на лексичному рівні. В сучасній українській мові маємо неологізми, появу яких спричинила російсько-українська війна. Метою роботи є часткове дослідження таких неологізмів. У статті проаналізовано вибрані новоутворені лексеми, які фіксуються в засобах масової комунікації сьогодення. Матеріалом слугували лексичні одиниці, які було виокремлено з сучасної преси, програм телебачення та інтернет-джерел від початку російської агресії.

В статті розглянуто новотвори похідні від власних імен осіб, які стали символами війни, уособленням певної поведінки, як позитивної, так і негативної. Наведено низку прикладів сучасних семантичних неологізмів, утворених шляхом метафоризації, внаслідок злиття окремих лексичних одиниць способом голофразису. Досить поширеним способом утворення неолексем є основокладання. Серед розглянутих неологізмів досить чисельною виявилась категорія дієслів. Так, наприклад, низку новотворів представляють собою відіменникові дієслова, які походять від назв зброї і використовуються на позначення знищення ворогів в той чи інший спосіб.

Для неологізмів періоду війни властивим є емоційне забарвлення, часто іронічне або саркастичне. Зазначено також, що високий ступінь емоційності під час номінації швидко породжує синонімічні ланцюжки неологізмів як з позитивною, так і з негативною конотацією.

Характерною особливістю утворення неологізмів цього періоду є відсутність власне неолексем, натомість широко представлена категорія новотворів та семантичних неологізмів. Переважна більшість аналізованих неологізмів, має експресивне забарвлення та чітке розмежування на «свій» і «чужий». Для неологізмів на позначення «своїх» характерні позитивні ознаки, натомість для «чужих» притаманне яскраве вираження таких почуттів як зневага, висміювання, сарказм тощо.

Ключові слова: неологізм, неологізація, новотвори, номінація, композит, лексикологія, військовий сленг.

Постановка проблеми. Події суспільно-політичного життя, економічна ситуація в суспільстві, розвиток технологій тощо знаходять відображення у мові, насамперед на лексичному рівні. В сучасній українській мові маємо неологізми, появу яких, на жаль, спричинила російсько-українська війна. «Мова стала генератором і найвищою формою патріотизму, а також ключем до вивчення культури, історії, традицій, стала творцем культури, репрезентантом українського народу у світі, ореолом нації та її етнічним кордоном» [3].

Актуальність зазначеної теми зумовлена необхідністю виявлення та опису нових, оновлених та актуалізованих слів та значень [13]. Новотвори з'являються постійно, засоби масової інформації намагаються зафіксувати потік народного сло-

вотворення, особливо насиченою ними є мова соцмереж. Але життя неологізмів досить коротке, деякі з них можуть зникнути так само швидко, як і з'явилися, тому сучасні лексикологічні та лексикографічні наукові дослідження є важливими для фіксації мовної ситуації під час війни та для подальшого вивчення динамічних процесів сучасної української мови.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційні процеси в мові завжди були об'єктом дослідження лінгвістів. Питанням неологізації присвячені дослідження таких науковців як Ж. В. Колоїз, Д. В. Мазурик, О. О. Тараненко, О. А. Стишов, Н. В. Стратулат та ін., перегляд типологізації та класифікації неологізмів представлений у науковому доробку К. Ю. Ладоні. Процес неологізації

в українській мові періоду російсько-української війни висвітлюється у наукових і публіцистичних доробках Г. Л. Вусик, Н. В. Павлик, Т. Кременя, Остапа Українця, С. Гриценко та ін., на сторінках Інституту мовознавства імені О.О.Потебні НАН України в мережі Інтернет.

Постановка завдання. Метою дослідження було проведення аналізу нової лексики, яка з'явилася під час нового етапу російсько-української війни. Матеріалом слугували лексичні одиниці, які було виокремлено з сучасної преси, програм телебачення та інтернет-джерел від початку російської агресії, оскільки ці масмедійні засоби найшвидше реагують на зміни у суспільстві та свідомості громадян.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на те, що процес неологізації є предметом багатьох досліджень, деякі питання і надалі залишаються предметом наукових дискусій. На думку Ж. В. Колоїз це пов'язано з тим, що «неологізм отожднюється, як правило, з новим словом або його значенням» [6, с. 55] і в той же час відсутня чітка загальноприйнята дефініція цього поняття. При цьому дослідники виділяють певні ознаки, визначальні для неологізмів: вважається, що це слова, які виникають для позначення нових явищ і понять [11, с. 291], і які не мають бути загально-вживаними [1, с. 170].

Свого часу В. І. Заботкіна [4, с. 38] запропонувала таку класифікацію неологізмів: власне неологізм (лексична одиниця набуває як нову форму, так і нове значення); семантичні інновації або перекласифікації (неологізми утворюються через перекласифікації лексичних одиниць з метою підкреслити певну якість чи особливість вже існуючого поняття, яке раніше не відображалось у лексичній одиниці, або з метою позначення емоційно-оцінних чи стилістичних відтінків предмета чи поняття); перейменування або трансномінація (лексична одиниця набуває нову форму з раніше відомим значенням, тобто неологізм виступає синонімом до вже існуючої лексичної одиниці). Трансномінації виникають з метою застосування експресивніших форм у нових назвах, як зазначає автор [4, с. 39] «не завжди і не обов'язково слово виникає в мові в результаті появи нового поняття або предмета. Вже наявне поняття, предмет можуть бути названі новим словом, яке або чіткіше, глибше і правильніше висловлює їх суть, або переважно виникає із стилістичних потреб для повідомлення експресивно-емоційно-оцінних відтінків».

Ладоня К. Ю., досліджуючи різні принципи класифікації та функціонування неологізмів

[7, с. 39], виділяє такі типи як неолексеми, неофраземи та неосемеми. Серед неолексем у свою чергу розрізняє:

власне неолексеми – лексичні одиниці з новою формою і змістом (переважно запозичення);

новотвори – лексичні одиниці, утворені за існуючими словотвірними моделями зі слів, що вже функціонують у мові;

трансформації – лексичні одиниці у яких форма пов'язується зі значенням, яке попередньо передавалось іншими словами;

семантичні неологізми – форми, що вже існують у мові, але які або повністю змінюють значення, або вже існуюча семантична структура розширюється новим лексико-семантичним варіантом.

Як зауважує Л. В. Струганець, часом можуть виникати питання, пов'язані з виокремленням семантичних неологізмів. Адже не завжди зрозуміло чи йдеться про виникнення нового значення, чи про розширення синтаксичної та лексичної сполучуваності лексичних одиниць, до того ж «...семантичні неологізми вирізняються новизною лише на певному історичному зрізі» [6, с. 57].

Повномасштабна агресія, яку здійснює Росія на території України, викликала хвилю переважно семантичної та емоційно забарвленої неологізації.

Семантичні неологізми, які відображають суспільно-політичні настрої українців, почали з'являтися ще на початку вторгнення Росії на територію України у 2014 році, насамперед, це слова *Небесна Сотня*, *Революція Гідності*, *кіборг*, *ватник* тощо. Ці колишні неосемеми функціонують в нашій мові і сьогодні, стали загально-вживаними, а отже перестали бути неологізмами.

На думку Стишова О. А. «кількість неосемантизмів неухильно зростає та урізноманітнюється, заповнюючи номінативні лакуни, що постійно виникають, збагачуючи емоційно-експресивні засоби загальнонародної української мови» [10, с. 366] і саме у періоди політичних, економічних та соціальних перетворень виникає найбільший запит на неологізми. «В сучасних друкованих та електронних мас-медіа журналісти й учасники комунікації вдаються переважно до створення емоційно-експресивних образних метафор і метонімії із метою подати інформацію не сухо, трафаретно, а оригінально, досягти ефективності друкованого слова, його дієвості, щоб воно проникло в серця респондентів» [10, с. 373]

Високий ступінь емоційності під час номінації швидко породжує синонімічні ланцюжки неологізмів як з позитивною, так і з негативною

конотацією. Так, наприклад, одразу після збройного нападу Росії почали використовуватись лексеми на позначення росіян – *рашисти, орки, свинособаки, русня, рюзки, чмоні, ватники, ваньки*, які активно функціонують поруч з уже давно існуючими лексичними одиницями *кацати, москалі, московити*; Росії – *Мордор, Ерефія, Рашка, Оркостан*; бойових дій – *дискотека, дзеркальна тиша, приход, есемеска*; фізичного знищення, ліквідації – *задвохсити, могилити*.

Наведемо низку прикладів сучасних семантичних неологізмів, утворених шляхом метафоризації. Так, «*Орками*» почали називати росіян за аналогією до літературних персонажів Джона Толкіна, які були потворами без емоцій і співчуття та намагались знищити все живе. Хоча, звичайно, всім відомо, що історія виникнення і функціонування літературних персонажів значно давніша і складніша та походить від римського бога підземного царства Орка, володаря мертвих, але для позначення росіян використовується саме Толкінівський орк – потворна раса агресивних створінь, покликана нищити все навколо. «*Орки* на повному серйозі вважають, що зможуть організувати оборону з опорою зокрема на Томину Балку...». (Defense Express, 02.11.2022). «*Орки* енота вкрали з Херсонського контактного мінізоопарку» (Українська правда, 13.11.2022).

Поряд з широким синонімічним рядом на позначення Росії активно вживається онім «*Мордор*», який теж було запозичено з творів Дж. Толкіна. У перекладі українською «*Мордор*» – це «чорна країна», він символізує концентрацію зла і смерті, саме тому Росія за аналогією цієї країни здобула таку яскраво виражену негативну назву. «*Мордор* і орки: справжній оскал російського солдата, або бучанське полювання нелюдів» (Конфлікти // Закони, 05.04.2022). «*Мордор*» продовжує техногенний шантаж: під ударом ДніпроГЕС» (Бук Інфо, 26.10.2022). «Багато років поспіль *Мордор* атакував Україну і продовжує це робити ...» (КО, 18.03.2022).

«*Пташками*» називають дрони, які активно використовуються військовими на фронті: «Ці маленькі «*пташки*» ... потрібні для міських боїв та здійснення розвідки на невеликі відстані» (dw.com/uk, 21.08.2022), «Кияни просять допомоги придбати для ЗСУ маленьку «*пташку*»» (Press Center, 20.11.2022). При цьому використовуються різноманітні епітети: *маленькі пташки, американські пташки, бойові пташки, передові пташки, українські пташки* і цей перелік, скоріше за все, буде і надалі розширюватись.

Неосемема «*moped*» з'явилася разом з іранськими дронами «*shahed*», які видають гучний звук під час польоту подібного до гуркоту мопедів. Американські «*пташки*» проти іранських «*mopedів*» (24 канал, 04.11.2022). «Усе про «*mopedи*»: чому не можна самим збивати дрони» (1+1, 17.10.2022). «Схоже, в якості «оплати» за «*літаючі мопеди*» Кремль віддасть 24 винищувачі Су-35СЭ, які раптом виявились непотрібні самим росіянам» (БЦ, 14.10.22).

Окрім семантичних, в сучасній українській мові з'явилися неологізми, які виникли в результаті технічного перекладу. Так, наприклад, слово «*бавовна*» отримало нове значення внаслідок перекладу за допомогою он-лайн перекладача омографа російського «хлопок», яким росіяни в інформаційних повідомленнях заміняли слово «вибух», – слова «хлопок». Українське «*бавовна*», з іронічним значенням почало вживатись в українських джерелах і прижилося: «У Криму – масштабна «*бавовна*» по усій території півострова» (Стопкор, 22.11.2022). «Знову «*бавовна*»: жителі Токмака повідомили про шість гучних вибухів» (УНН, 22.11.2022).

Від слова «*бавовна*» було утворено похідну зменшувально-пестливу форму «*бавовнятко*», яке було персоніфіковано у маленьку міфічну істоту з великими очима, подібну до тих, що зустрічаються в сучасних дитячих мультфільмах, і яка набула позитивної для українців конотації. У «*бавовнятка*» є конкретний автор (Світлана Олсєвська), час виникнення (кінець серпня 2022), а Міністерство оборони України підготувало презентацію, в якій представило цю «пухнасту і непосидючу» міфічну істоту. «*Бавовнятко* тихенько приходять на бази окупантів, склади, аеродроми, нафтопереробні заводи та інші місця, заповнені легкозаймистими предметами, і починає там бавитися з вогнем» (WoMo. Ua). Слово увійшло в мову та широко вживається в засобах масової інформації: «Днями «*Бавовнятко*» завітало до Кремінної на Луганщині» (Рубрика, 02.09.2022). «Продовжуємо працювати, щоб «*бавовнятку*» було де побавитись» (Укрінформ, 07.10.2022).

Серед іншої актуалізованої лексики варто згадати таку лексему як «*свинособаки*» – у значенні «сволота, негідник, нікчема» (калька з нім. Schweinehund) [5]. Хоча, як зазначає О.Українець, «Ця назва ... із німецької мови ... доволі давня образа, яка не містить в собі жодної додаткової інформації, крім асоціації одразу з двома тваринами зі зразковим покручем нечистих істот» [14], в наш час вона є широко використовуваною.

«...**свинособаки**, зайшовши з білорусі, зайняли частину Київщини, де влаштували справжній геноцид мирного населення. ... окуповані території столичного регіону вдалося звільнити, але наслідки діяльності **свинособак** ліквідовують і досі». (Моя Київщина, 08.06.2022).

Ще одним яскравим прикладом може слугувати неологізм «**Тікток-війська**» – назва, якою українці охрестили війська під проводом чеченського командувача Рамзана Кадірова, схильного до самовихваляння за допомогою відеороликів, які він викладає у соціальну мережу Тік-Ток. При цьому варто зазначити, що особливу увагу чеченські війська заслужили не через успіхи чи героїчні вчинки на полі бою, а саме завдяки вихвалянням неіснуючими перемогами у соціальній мережі. «Свіжі **Тік-Ток війська** їдуть в Україну» (Youtube, 16.08.2022). «**ТікТок війська** уже все... Кадіров заявив, що в Чечні мобілізації не буде» (Радіотрек, 23.09.2022). «**Тік Ток війська** кадірова продовжують зазнавати втрат» (Останній бастион, 11.10.2022).

«**Чотирилапе військо**» – одним з найяскравіших представників нашого часу став пес на прізвище «Патрон», який прославився завдяки своїй «роботі», а саме пошуку мін. Пізніше з'явилися «**чотирилапі війська**», які поповнилися і поповнюються котами, собаками і навіть енотами, які борються пліч-о-пліч з українським народом проти російської навали та одночасно символізують гуманність та доброзичливість українських військових, бажання перемогти і звільнити свою країну в тому числі за допомогою представників фауни: «**Чотирилапе військо**: історії собак, які несуть службу та наближають перемогу України» (ТСН, 24.05.2022). За аналогом поширеного і всім зрозумілого «чотирилапі друзі» почали з'являтися семантичні неологізми як, наприклад, «**чотирилапий антидепресант**», «**чотирилапий розвідник**», «**чотирилапий тероборонівець**», «**чотирилапий захисник**», «**чотирилапий батальйон**» тощо: «**Чотирилапий антидепресант** «Бусінка» працює з дітьми та військовими», «**Чотирилапі антидепресанти** для ветеранів» (Віта ТБ, 18.11.2022). «**Чотирилапий тероборонівець** виконує свою корисну функцію – служить «дублером сирени повітряної тривоги» (ВолиньPost, 12.06.2022). «... боронять нашу країну ще чимало **чотирилапих захисників**» (Myvin.com.ua, 21.03.2022). «**Чотирилапий розвідник** Тор відзначений нагородою» (wz.lviv.ua, 22.09.2022). «**Чотирилапий віщун**: Бойовий пес Вульф попереджає українських бійців про обстріли» (5 канал, 17.02.2017). «... хотіли

якось відзначити та віддячити за вірну службу цей наш «**чотирилапий батальйон**», який віддано захищає та боронить нашу країну...» (Чернігівський монітор, 23.09.2022).

«**Диванні війська**» так іронічно називають людей, які перебуваючи не на фронті, активно коментують і дають поради щодо перебігу війни та ведення бойових дій: «На смерть за путіна: «**диванні війська**» йдуть воювати: на росії оголосили часткову мобілізацію» (5 канал, 21.09.2022), «...кепкувати з нього почали «**диванні війська**» (Українська правда, 04.05.2022).

Ще одним прикладом слугує неологізм «**Привид Києва**», який, до речі, вже зайняв гідне місце на сторінках Вікіпедії. На початку повномасштабної війни народилась легенда про невловимого пілота-аса, який збивав практично всі літаки ворожої авіації. Спочатку люди вважали, що це одна людина і затамувавши подих вболівали за його життя. Неодноразово з'являлась інформація про те, що пілот загинув, але знову і знову українці раділи його поверненню. Так, згодом стало зрозуміло, що «Привид Києва» – це збірний образ українських героїв-пілотів, які щодня боронять небо України. «**Привид Києва** загинув у повітряному бою, збивши 40 ворожих літаків» (Zaxid.net, 30.04.2022). «**Привид Києва** – міф чи реальність?» (Kyiv Post, 25.08.2022). «Хто такий «**Привид Києва**»: командування Повітряних Сил ЗСУ розкрило таємницю» (Вечірній Київ, 30.04.2022).

Окрема група неологізмів була утворена злиттям декількох окремих лексичних одиниць шляхом прибирання пробілу (голофразисом) [2, с.40]. Новотвір «**аналоговнет**» з'явився внаслідок заяв російських посадовців щодо унікальності їхніх передових військових технологій. Вони заявляли що їхнім розробкам, які в реальності виявилися малоефективними, «аналогов нет». Відтак цей неологізм вживається для позначення чогось вигаданого в РФ, або неякісного і, як правило, в українському контенті вживається з іронічним забарвленням. «**Аналоговнет**» технології: у мережі показали протитанкові їжаки окупантів для захисту від української бронетехніки» (Патріот Донбасу, 16.11.2022). «**Аналоговнет**: Окупанти «загубили» БМП під час перевезення техніки – машина впала з потяга» (Патріоти України, 13.12.2022). «Елітна» Таманська дивізія кинула свій «**аналоговнет**» Т-90 «Прорыв», тепер він вперше трофей ЗСУ» (Defense Express, 18.09.2022).

Аналогічно до попереднього прикладу було утворено такі неологізми як «**іхтамнет**», «**Крим-**

наш», які з'явилися дещо раніше – до початку повномасштабної війни 2022 року, а саме після вторгнення Росії до автономної республіки Крим та на територію Донбасу у 2014 році. Ці лексеми походять від категоричних заяв президента Росії про те, що на території України відсутні будь-які російські війська, та вказують на позицію росіян щодо приналежності півострова. «*Іхтамнет*» на українському кордоні: чого Україні очікувати від перемовин Байдена та Путіна» (5 канал, 06.12.2021). «*Іхтамнет*»: три історії невоєнного впливу Кремля на незалежні країни» (ЦН, 08.02.2022). «*Кримнаш*» не рятує від в'язниці» (Крим. Реалії. 07.09.2022). «Голосувала за “*Кримнаш*” та напад на Україну» (Еспресо, 06.06.2021).

До речі, на письмі зустрічаються два варіанти згаданих лексичних одиниць: *іхтамнет*, *аналоговнет* – з українською літерою -е-, тобто транслітерація та *іхтамнет*, *аналоговнет* з російською -е-, ймовірно, з метою підкреслити «чужість» та іронічне ставлення до подібних явищ.

Неологізм «*затридні*», утворений способом голофразису, з'явився вже з початком повномасштабної війни і вживається зі значенням «поставити нереалістичні плани і вірити в їх успіх». «... зауважив, що Україна вщент зруйнувала амбіційні плани росіян про «*затридні*» (Прямий, 03.06.2022). «Як відомо, першочерговою метою “спецоперації” бункерного діда ерефії було взяти Київ “*затридні*” та замінити українську владу на своїх маріонеток» (Моя Київщина, 08.06.2022).

Заслуговують на увагу новотвори похідні від власних імен осіб, які стали символами війни, уособленням певної поведінки, як позитивної, так і негативної. Так, наприклад, з'явилися: неологізм «*арестовлення*» – похідне від прізвища Арестович, утворений способом основоскладання, зі значенням «заспокійливе повідомлення» (йдеться про радника голови Офісу Президента Олексія Арестовича); та похідні дієслівні новотвори «*кімити*» – від прізвища Кім, зі значенням «зберігати оптимізм» (йдеться про голову Миколаївської ОВА Віталія Кіма); «*кадирити*» – від прізвища Кади́ров, зі значенням «видавати бажане за дійсне» (йдеться про намісника Чечні Рамзана Кади́рова), іноді використовують дієслово «*кадирити*» для опису побиття ув'язнених великими дерев'яними ціпками (ZN.ua, 16.12.2022); «*шойгувати*» – від прізвища Шойгу, зі значенням «видавати ніби все добре, коли насправді все погано» (йдеться про російського Міністра оборони Сергія Шойгу); «*макронити*» – від прізвища Макрон, зі значенням «робити дуже стурбований

вигляд щодо певної ситуації, усім це показувати, але нічого не робити по суті» (йдеться про президента Франції Емануеля Макрона), «*шольцити*» – від Шольц, зі значенням «вдавати стурбованість відносно певних ситуацій, при цьому нічого не робити, щоб їх вирішити» (йдеться про президента Німеччини Олафа Шольца; «*закобзонити*» – від прізвища Кобзон, зі значенням «швидко померти» (йдеться про Юсифа Кобзона, російського співака, який підтримував агресію і війну РФ проти України та несподівано помер). «ЗСУ на Південному напрямку “*закобзонили*” два десятки окупантів та їхню техніку» (ТСН Україна, 04.09.2022). «Будуть *макронити і шольцити...*» (Сіверщина, 14.06.2022).

Категорія дієслів є досить чисельною серед лексичних інновацій. Так, наприклад, низку новотворів представляють собою відіменникові дієслова, які походять від назв зброї і використовуються на позначення знищення ворогів в той чи інший спосіб, до них належать «*байрактарити*» (від назви Байрактар – турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту, здатний виконувати дистанційно керовані або автономні польоти.), «*джавелітити*» (від назви Джавелін – переносний протитанковий ракетний комплекс виробництва американських підприємств Raytheon та Lockheed Martin), «*стінгерити*» (від назви Стінгер – переносний зенітно-ракетний комплекс класу «земля – повітря» з інфрачервоною головкою самонаведення розробки американської компанії General Dynamics), «*хаймарсити*» (від англ. HIMARS – американська реактивна артилерійська система) тощо; від військових шифрів «вантаж 200» – умовного позначення убитих, мертвих, загиблих та «вантаж 300» – у військовому жаргоні термін, що позначає транспортування пораненого солдата, якого вивозять із зони бойових дій, з'явилися новотвори «*задвохсотити*» – знищити, «*затрьохсотити*» – поранити; також зустрічаються ж слова «*замогилити*» – у значенні ліквідувати, «*наволонтерити*» – дістати за будь-яких обставин, «*чорнобайти*» – робити щось безглузде багато разів тощо. «Але які часи така й вечірка – нумо *байрактарити* ціни разом» (Beauty Hunter, 18.08.2022). «Вибухи у Мелітополі: знищено базу осетинів, могли *задвохсотити*» актора Фідарова» (Уніан, 11.12.2022). «Мінометник розповідає, як кілька днів вони «полювали» на один ворожий БТР, а нещодавно їм вдалось його вистежити й *затрьохсотити*» (Укрінформ, 24.11.2022). «Атмосфера в Харкові

навела на думку, що ані *задвохсотити* Шевченка, ані *затрьюхсотити* Сквороду росіяни не зуміли» (Тиктор Медіа, 17.11.2022). «Це фізично важко дивитись, але треба – щоб розуміти, яка хвора нація в нас під боком, і як багато русні ще треба *замогилими*, щоб до них хоч щось дійшло» (Telemetr). «Етнодіва допомагає збирати кошти на авта для волонтерів, світові гуманітарні ініціативи #standforUkraine, а ще встигає *наволонтерити* на генератори для Чернігова» (Час Чернігівський, 14.04.2022). «Ворог не перестає *чорнобайти*: рахунок вже 12:0» (Телеграф, 28.03.2022)

Досить поширеним способом утворення неолексем є основокладання. Згадаймо, наприклад, такі лексеми як «*бандеромобіль*» та «*бандеросмузі*» – утворені поєднанням двох основ, одна з яких – це прізвище *Бандера*, інша – слова *автомобіль* та *смуги* відповідно. «*Бандеромобіль*» – це український броньований автомобіль, вигаданий і створений активістами під час війни на сході України. Микола Коханівський, командир батальйону ОУН, дав йому таку жартівливу назву. Згодом будь-які модернізовані броньовані машини, які самотужки переробляли для українських воїнів, почали так називати. Під час повномасштабного російського вторгнення слово набуло особливої популярності. Сприяла цьому також заява речника МО РФ Ігора Конашенкова про те, що «націоналістичні батальйони застосовують так звані «*бандер-автомобілі*», які мають підвищену прохідність та оснащені великокаліберним стрілецьким озброєнням або мінометами». «*Бандросмузі*» – запалювальна суміш, відома також за назвою «коктейль Молотова». «Дмитро каже, що найкраще виготовляти “*бандеросмузі*” з мазуту та бензину» (Суспільне новини, 7.03.2022). Слово «*літакопад*» – утворене від основ слів *літак* та *падати* – у значенні безпечейне збивання російських літаків Військами протиповітряної оборони України. «*Літакопад*» у Росії: військовий експерт розкрив правду про авіацію РФ» (Уніан, 25.10.2022). З’явилися також композити, утворені за допомогою префікса *кібер*, взятого від слова *кібернетика*, і який вказує на зв’язок з цією наукою, наприклад, «*кіберфронт*», «*кібервійна*» – хакерські атаки на сайти та інші інформаційні системи, з метою вивести їх з ладу; різновид інформаційної війни; «*кібервійська*», «*кіберкозаки*», «*кіберпартизани*» – спільнота українських ІТ-спеціалістів, що працюють

для нейтралізації ворога в кіберпросторі під час російського вторгнення в Україну [5]. «*Кіберфронт* російсько-української війни» (Ukrainer, 15.03.2022). «*Кібервійська* координують DDoS-атаки і мають детальну інструкцію навіть для новачків» (Ukrainer, 15.03.2022).

Особливістю цих лексичних одиниць є те, що вони утворені за існуючими словотвірними моделями української мови і тому мають шанси засвоїтися та закріпитися в мові.

Висновки і пропозиції. Мова, як відкрита система, характеризується тим, що одні слова з’являються, інші забуваються. Ознакою нашого часу є стрімкий темп розвитку української мови, який значною мірою спричинений розв’язаною росіянами війною. На жаль, новотвори, пов’язані з цією сумною сторінкою нашої історії, будуть з’являтися доти, доки не закінчиться війна, оскільки кожен новий день – це нові події, емоції, переживання як негативні, так і позитивні, що потребують вираження у нових формах. Можемо зауважити, що для неологізмів періоду війни властивим є емоційне забарвлення, часто іронічне або саркастичне. Характерними рисами утворення неологізмів цього періоду є відсутність власне неолексем, натомість широко представлена категорія новотворів та семантичних неологізмів, оскільки виникнення неологізмів у цей період пов’язане з переосмисленням та набуттям нового значення вже існуючих лексичних одиниць. Переважна більшість неологізмів, які з’явилися і продовжують з’являтися у період війни з експресивним забарвленням, має чітке розмежування на «свій» і «чужий». Для неологізмів на позначення «своїх» характерні позитивні ознаки, натомість для «чужих» притаманне яскраве вираження таких почуттів як зневага, висміювання, сарказм тощо.

Перелік наведених вище неологізмів не є вичерпним. Так само категорія неологізмів завжди є динамічною та відкритою і з часом може розширитись новими лексичними одиницями. Але розуміємо також, що частина новотворів можуть виявитись «словами-кометами» і не увійти до постійного лексичного складу мови, назавжди залишитись відображенням настроїв українців та життя періоду військового стану. Це, у свою чергу, стане матеріалом для подальших досліджень, з часом можна буде виявити, які саме неологізми залишаться у мові, стануть загально-вживаними, а які відійдуть на периферію.

Список літератури:

1. Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*, 2009. Вип. 11. С. 170–177.
2. Гольцова М.Г. Голофразис як спосіб оказіонального словотворення в англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2019. Вип. 33(2). С. 40–42.
3. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, 2022. Вип. 2(32). С. 9–13.
4. Дзюбіна О. І. Типологічні принципи класифікації неологізмів у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2018. Вип. 33(2). С. 38–40.
5. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України. URL: <https://www.facebook.com/inmo.org.ua/photos/a>
6. Колоїз Ж. В. Семантичні неологізми як результат семантичної деривації. 2004 ст. 54–61.
7. Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2018. Вип. 36(1). С. 38–40.
8. Словник неологізмів української мови URL: <https://www.armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnuk-neologizmiv-ukrayinskoji-movy>
9. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово». URL: <https://www.myslovo.com/>
10. Стишов О. А. Семантичні неологізми в дискурсі українськомовних мас-медіа початку ХХІ століття. *Філологічні студії*, 2015. Вип. 13. С. 364–374.
11. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття: на матеріалі мови засобів масової інформації. 2-ге вид., перероб. Київ : Пугач, 2005. 388 с.
12. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.
13. Тищенко О. Нові й актуалізовані слова та значення (словникові матеріали) у контексті сучасних неословників. *Українська мова*, 2011. № 1. С. 55–68.
14. Українець О. Свинособаки, рашисти, кацапи: звідки взялися зневажливі прізвиська для ворога. URL: <https://www.platfor.ma/topic>

Gladchenko A. M., Komarova O. S. NEOLOGISATION OF VOCABULARY IN THE PERIOD OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The events of social and political life, the economic situation in society, the development of technologies, etc. are reflected in language, primarily at the lexical level. In the modern Ukrainian language, we have neologisms, the appearance of which was caused by the Russian-Ukrainian war. The purpose of the work is a partial study of such neologisms. The article analyzes selected newly formed lexemes that are recorded in today's mass communication media. The material that was used – lexical units that were extracted from the modern press, television programs and Internet sources from the beginning of the Russian aggression.

The article examines novelties derived from the personal names of persons who have become symbols of war, personification of certain behavior, both positive and negative. A number of examples of modern semantic neologisms, formed by metaphorization, as a result of the merging of separate lexical units by the method of holophrase, are given. A fairly common way of forming neolexes is stemming. Among the considered neologisms, the category of verbs turned out to be quite numerous. So, for example, a number of innovations are nominative verbs that come from the names of weapons and are used to indicate the destruction of enemies in one way or another.

Neologisms of the war period are characterized by an emotional color, often ironic or sarcastic. It is also noted that a high degree of emotionality during nomination quickly generates synonymous chains of neologisms with both positive and negative connotations. A characteristic feature of the formation of neologisms of this period is the absence of actual neolexes, instead, the category of innovations and semantic neologisms is widely represented. The vast majority of analyzed neologisms have an expressive color and a clear distinction between «own» and «other». Neologisms to denote «own» are characterized by positive signs, while «other» are characterized by a vivid expression of such feelings as contempt, ridicule, sarcasm, etc.

Key words: neologism, neologization, innovations, nomination, composite, lexicology, military slang.